

אֵלֵינוּ יְדָרְכֵם שְׁאֵלָה אֶחָד פְּרוֹתֵיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַבָּיָה מִצֵּד לֵד לְשׁוֹלָם הַבָּא
וְתִלְמוּד תּוֹרָה בְּנֶגֶד כָּל

לזכר ולעילוי נשמת רבי יהושע השי"ר ריוזמן ז"ל, נלב"ע י' בטבת תשס"ט, תנצ"ב.

בענין
פתיחת מסעדות ומכבסות
בתשעת הימים

פתיחת מסעדות ומכבסות בתשעת הימים

- א. יסוד המנהג שלא לאכול בשר ולשתות יין, וכן שלא לכבס, בימי בין המיצרים, ומראש חודש אב ואילך.
- ב. האם בפתיחת מסעדות המגישות מאכלי בשר או מכבסות, ב'תשעת הימים' - יש חשש איסור דאורייתא של 'לפני עור לא תתן מכשול', או איסור דרבנן של 'מסייע לדבר עבירה'.
- ג. סוגיית 'חטא כרי שיזכה חברך'. במקום שיש חשש שהסועדים יאכלו בשר שאינו כשר - האם עדיף להכשילם באיסור [קל] של אכילת בשר ב'תשעת הימים' מאשר יכשלו באיסור [חמור] של אכילת בשר שאינו כשר.
- ד. פתיחת מסעדה כשרה בתענית ציבור - עדיף להשאירה פתוחה, כדי שיאכלו בה, ולא ילכו לאכול במקום שאינו כשר, או שמחוייב בסגירתה.
- ה. חשש שכתוצאה מסגירת המסעדה או המכבסה ילכו הלקוחות למקומות אחרים ועל ידי כך יגרם לו הפסד ממון - היש בו עילה להתיר את פתיחת עסקים אלו ב'תשעת הימים'.
- ו. כיבוס מצעים לצורך אורחים בבית מלון בתשעת הימים.
- ז. הפעלת מכבסה אוטומטית ב'תשעת הימים' ובימי אבלות על אביו ואמו.
- ח. גדר מנהגי האבלות ב'תשעת הימים' לעומת גדר אבלות על אביו ואמו.

בט: בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

כח:

עץ משפט
נר מצוה

כז א טושי' א"ח סימן
חקלה סקף א:
כח ב מ"י ס"ח מכל' א"ח
כלכלה א"ח סמנ' א"ח
ע"ה טושי' ש"ס סימן חקלה
סקף א:
כט ג ד מ"י ס"ח מכל'
חמית' כלכלה א"ח סמנ'
עשין מ"ד' ג טושי' ש"ס
סימן חקלה סקף א:
ד ה מ"י ש"ס טושי' ש"ס
סקף ד:
לא ו מ"י ס"ח מכל'
חמית' כלכלה טו
א"ח סימן חקלה:
ז ח מ"י ס"ח מכל'
חמית' כלכלה טו טושי'
א"ח סימן חקלה סקף א:

אמר רב פפא הלך ר' ישרא
 "יפתנים" ש"ל פירות ממוס ל
 הדין: **ש"ל** תפוזים.
הצרי רבי רב פירות כנסת כנס
 שם שנתקבל המס: **כ"ז** שאין י'
 אלא חזק אחד מותר לבעב במערה.
 (ועטל וס') וצ"ל אלו מנלקין (מ"ח)
 (ד"ה). דקאמר ולעומקין א"ל דלמחר
 רב אבי תאב ויזנן מ"י שאין ל'
 אלא חזק אחד וכו' דפריך יאמר כל
 הלוקס קאריס ובעב בחול המועד
 ותקול וכו' מותר למכסן א"ל אזורי
 מוכים עליו שאין ל' אלא חזק אחד
 יאמר דוקא אכל אכל ל' ודלי קבור
 יאמר א"ל ל' אלא חזק אחד שאין
 אלו אזורין אזור מוכים עליו וכו' שאין
 אלא א"ל אזורי מוכים עליו וכו' שאין
 יאמר ש"ל לבעב המנפנס בחול
 המועד אלא שאין ל' אלא אחת
 האכלת מ"מ י"ל לגביס לבעב בגדי
 המעוקר כ"ל לכבוד רבי כמי שאין
 ל' אלא חזק אחד שיש גבולות להחליף
 בגדיהם וכו' ש"ל ש"ל חזק ל' כל
 בגדי ועל זה נהגו העולם לבעבם
 בחול המועד:

בַּשָּׁנָה וּבַחֲמִישֵׁי קוֹרֵינְךָ שָׁלֹשׁ וּמִפְטִיר
אֶחָד. מִכָּאן מוֹכִיחַ רַבֵּנוּ תַּם ^פ
דִּמְפִּטִיר עוֹלָה לְמִנִּין שְׁבַע מִדְקָאמֵר

אמר ר' יוחנן ^א דרית ליה דינא בהדי נברי
אמר ר' עמיאל ^ב מנגלין מוהה לויס
מ' פסולין ^ג כרית אתרוסין
ידין ולכן קרי להו קארי על

אמר רב פפא *הלכן בר ישראל דאית ליה
דינא בהדי נברי לישמיט מיניה כבא
דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא ^א
מזליה ^ב לתת לכס אחרית ותקוה אמר רב
יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה
דרב אלו דקלים וכלי פשתן ^ג וייאמר ראה ריה
בני כריח שדה אשר ברכו ה' אמר רב יהודה
בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב
כריח שדה של תפוחין: שבת שחל תשעה
באב להיות בתוכה אסורין לספר ולכבס: אמר
רב תנמן לא שני אלא לכבס וללבוש אבל
לכבס ולהניח מותר ורב ששת אמר אפילו
לכבס ולהניח אסור אמר רב ששת תדע
דבבבב ^א קצרי דבי רב מתיב רב המנוא
(6) ^ב בחמישי מותרים מני כבוד השבת לכאן
אילימא לכבס וללבוש מאי כבוד שבת איכא
אלא להניח ובחמישי הוא דשרי אבל השבת
כולה אסור לעולם לכבס וללבוש וכשניין לו
אלא חלוק אחד ^ג דאמר רב אסי א"ר יוחנן ^ד בולי
שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבס וחמיו
של מועד איתמר נמי אמר רבי בנימין אמר

לכן: ונתתיו לכם אחריה ותקדו. אחר
 יו ואולי: להספיקם מן הש
 צ"ק (דף קי). עולא ארקע לבל שו
 פשתו: לנשט: לא שנו. במחמי שכל
 השטע אסור לבסב: אפ"י: זבבם
 ויבצתו: כדי אסור לאחר ו
 לתלמי יו נאז אסור ערלא מנפמ
 דמפו שטפמ בעינמ בדיס: אחר
 רב ששת דריג: דלפי' לבסב ולבצת
 אסור: צדיק. כ"ר: שום "בלין
 ישמעל והם בוצמ שמעמי אחרים
 עז שם שמקדרינ בני שם כשדורסין
 אונתו ברגלינ גדי אחר שדורסין
 והיינו דמתרגמין עין רובל (מלה
 ר) עינא קדשת: א"ר: א"ר: א"ר
 א"ר: א"ר: א"ר: א"ר: א"ר: א"ר
 שבת איכא: א"ר: א"ר: א"ר: א"ר
 ולבצתו עד השבת: א"ר: א"ר: א"ר
 א"ר: א"ר: א"ר: א"ר: א"ר: א"ר
 דו א"ר חלוק אחד. דלן יו להחלין
 ונאזי חמי כעד השבת דלי לא
 מבכב השחמל במחשיו מן א"ר
 לבסב ליה: א"ר חלוי של' מועד. א"ר
 יו אלא חלוק אחד דלא קניא ליה
 מבכב מפני הכניוה ואפי' ריבם
 לפי המועד מועד לבכבא מועד:
 ויודינ ש"ה. איז יפי אלא כניסם
 שולן אסור לגרן לפי חשעה נאז
 אפ"י להחלין לאחר משעי נאז

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) [נעל כו:] (ז) מ"ק
 (ד) ית. חולין ק"ה:
 (ב) כתובות דף י"ז ע"ב
 (ג) [קודשין דף י"ז ע"ב]
 (ה) [מגילה דף כ"ה]
 (ו) [ערוchin מ: תוספתא
 פ"ג ה"ב] (ז) [עיר נ"ק
 קט: ויפשי' שם]
 (ח) [ביק פה, טז] ע"א
 (י) [עני חוש' שם פה]
 ד"ה [ש"ק קודש:] (ז) [נ"ל]
 ויחולין דף ק"ג] (ז) [ע"י
 חוש' מגילה כב: ד"ה
 דורב אשי, נ"ל] מגילה לא
 ע"ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבחמישי
מותרין מפני כבוד השנה
מאי מותרין אינימא
לכנס כו' הוא דשרי אבל
כל השנה כו' כולל
(ב) רש"י ד"ה לעולם
כו' מיד התמישי ופמי
שאלן כו' הד"א:

הגהות וצינונים

[גירסת רא"ש
[תקופה מוליי] [גליון]:
[בכח"י נוסף וכי הוא
אמר. ולשון ישר הוא
דק"ט, ועי' גבורת ארי
כשפ"א:

מסורת הש"ס
עם הוספות

(ב) וחספתא פ"ג ה"א,
(ג) עין מויק בא. ושם
בתוס' ד"ה ואמור,
(ג) [סנהדרין דף ע.
(ד) [סנהדרין פ. ע"ז ל
תוספתא תרומה פ"ח,
(ה) מחזור ויטרי ח"א סי'
(ס) ובסודר סימן חט. ועי'
תוס' מ"ק כ. ד"ה כל,
(ז) קדושת סב. (ז) ויקרא
יט ה. (ח) לעיל יג ע"ב.

תגיות: תב"ח

(א) רש"י ד"ה וזכ"א
ישנה אשתי מבטלין קיימי
אבל נשר ויין: (ב) ד"ה
מליה כו' כדלקמן הס"ד
והשאר נמחק: (ג) ד"ה
ואסור לקרות כו' משמחי
לג במקום שהוא רגיל
הס"ד: (ד) תוס' ד"ה
ערב כו' אם לא ישימו בו
שומן או:

הנהגות הנר"א

[illegible]

גהות וציונים

בכתיב וראשונים
וגן ומד אינו אסור
אז איתה שבת
בד משבתה (דקס):
נראה דט"ס הוא
ל מק אחר (רש"ש
ש ובדקס): ג צ"ל
יתר לרחוק, כ"ה
ספמא וברא"ש סי'
ע"ש וכן מוכח
רש"י וכן בכתיב

בשלושה פרקים פרק רביעי תענית

٧

וממאיר: ערב תשעה באב לא יאכל אדם ב' תבשילין כו': אמר רב יהודה לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר ואמר רב יהודה לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה מותר י' תרייהו לקולא וצריכא דאי אפשעינן בסעודה המפסיק בה הוה אמינא אפ"י משש שעות ולמטה קמ"ל משש שעות ושעות ולמעלה ואי אשמעין משש שעות ולמעלה הוה אמינא אפ"י בסעודה שאינו כלישנא קמא תניא כלישנא בחרא תניא כלישנא בחרא הסועד ערב תשעה באב לא יאכל אסור מותר לאכול בשר ולשתות יין ואם לאו אסור לאכול בשר ולשתות יין תניא כלישנא קמא ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל כיצור ולא ישתה יין רבנן שמעון בן גמליאל ואומר ישתה אמר רבי יהודה כיצד משנה אם היה גזיל לאכול שני תבשילין יאכל מין אחד^א ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם או אחד^ב חמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות או אחד^ג חמשה כוסות בטה דברים אפורים משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר תניא אידיך ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל כיצור ולא ישתה יין רב"י ר"מ וחכ"א ישתה בשר ולא יאכל כיצור ובין כיצד ממועט אם היה רגיל לאכול בשר יאכל חצי ליטרא היה רגיל לשתות לוג יין יאכל חצי לוג יין ואם אינו רגיל כל עיקר אשתו רשב"י אומר אם היה מעוברת ותרשת בידו תניא אידיך^ד לא שחזא

[illegible]

משום מ"ב מותר לאכול בשר
לאכול וי' בשר מותר לרחוק
ה' ובניגילת הסנדל ובתשמיש
קשות ובהלכות ובאגדות אבל
ישרת באיוב ויזכרנו הרעים
שמשי כ"ה י' יתודה אומר
כל קורא הוא באיוב ובקניות
קורא ה' ישרים משמחי לב:
מגד בשר מליח עד כמה
מתן עד כמה כל זמן שהוא
רב יתודה אומר ר' רב

עין משפט
נר מצודה

17 א מר כ"ה מהל'
 חפנית הלכה א קמה
 ג שגן ג שו"ע א"ח כיוון
 חקנן כש"פ א ושפ"ק
 18 ד ב מ"ח ש' הלכה א קמה
 שם שו"ע ש' כ"ר
 חקנן כש"פ א
 19 ה ג ד מ"ח ש' הלכה א
 קמה שם (שו"ע) שם
 חקנן כש"פ א (ג)
 20 ו ה ו מ"ח ש"א מהל'
 רחל ושפירת נפש
 הלכה ח קמה על וטור
 י"ד כיוון קמה
 21 ז מ"ח ש"ה ש' מהל'
 חפנית הלכה ו שו"ע
 א"ח כיוון חקנן כש"פ ו

אור השלם

(א) פקודי יי ישראלים
משמחתי לב מצות יי
גדלה מאירת עינים:
(תהלים ימ ס)

סימן שו

אמרת עיד שחולקים בני ששמו בשעה נאכ צנקר, שהאחד אומר מותר לשחוט וטעמו שלא מלינו מי אסור, וטעם האוסר כיון שנהגו העם שלא לשחוט באותו יום עד חלות או עד לערב עזירה היא ביד מי ששוחט כיון שמבטל המנהג, ודבר שנהגו העם בו איסור אסור לנהוג בו הימח.

תשובה גם זה הדין עם האוסר, וכבר שנינו מקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין מקום שנהגו שלא לעשות בו מלאכה אין עושין אף על פי שאין עיקר לאיסורו מן הדין אלא שנהגו כדי להמאכל על שגזירה גזירה, וכיוצא בזה אמרו בירושלמי דגרסינן ההם כל הדברים תלו אותן במנהג נשיא דנהגן דלא למעבד עובדא בריש ירחא מנהג ודלא למעבד באפוקי שבתא עד דתתפני סדרא ובשני ובהמישי עד דתתפני מעינתא מנהג. וכל שכן בתשעה באב שכלל דברים אלו לא נהגו צדק אלא כדי שיהא יושב ומחשב בצאלה של ירושלים ולהמאנון ולהתעסק בנהי וקיונו כאלו, ואם נהגו שלא לשחוט צנקר עד חלות או אפילו עד הערב לא נהגו כן הראשונים אלא כדי להמאכל ולהמאנון ולהתעסק בהספד על החרבן ואסור להקל בזה. וגדולה מזו נהגו אבותינו ינוח נפש שלא לאכול בשר משנכנס אב, ואף על פי שאין כאן איסור כלל מדיו המלמוד שאפילו בערב היום בעבודה שאין מפסיק בה מותר לאכול בשר ולשחות יין, אפילו כן מי שאוכל בשר בכל המקומות שנהגו בו איסור פורח גדר על ראשונים ופורח גדר יסכנו נפש של דבריהם.

שו"ת אורח חיים תקנא ורש"י סי' 1 פסחים דף כ"ב, 2 שם פ"ב ה"א (כה, ב), 3 ב"י אורח חיים תקנא ורש"י סי' 4 תענית ל, א.

ערוך

סימן תקנא

השלחן

ולבר שהן עוברים איסור דאורייתא מטעם גדר דכיון שאבותינו קבלו עליהם מנהג זה הרי גדר של כלל ישראל, ולבר זה איך לא נבדל ולא נכלם הלא הרבה מהאומות שאין אוכלים הרבה שבועות לא בשר ולא חלב ולא בצים ואנחנו עם בני ישראל שעלינו נאמר (ויקרא י"ג) 'קדושים תהיו' לא יאכלו לעצור את עצמם שמנה ימים בשנה לזכרון בית קרשינו ותפארתנו, ועל כיוצא בזה אמר הגאון (יחזקאל י"ג) 'בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל', ועונשם גדול מאד:

בג מדינא דגמרא אין איסור באכילת בשר רק בערב ט' באב ובסעודה המפסקת, אבל כבר אבותינו זה הרבה מאות בשנים שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין מן ר"ח אב עד אחר ט' באב לבר מיום השבת, לזכר הקרבנות והנסכים שנחבטלו בעונותינו. ויש שנהגו מן י"ז בתמוז שבו בוטל התמיד, ויש שכתבו רק בשבוע שחל ט' באב, אבל עתה בכל ארצות פוזרנו ונהגנו מן ר"ח ועתה בעונותינו הרבים כמה שמוללים באיסור זה,

הלכות תשעה באב סימן תקנא

כו באר הגולה

השמות יתקיימו ה טור
1 שם יתקיימו הרמב"ם
2 שם, וכתב הג"ח
3 שם תוס' רבי אשר מפני
שבו בשל התמיד וכן
סוף הדין

ט [*] י"ש נוהגים (נו) שלא לאכל בשר וישל לאשתות יין בשבת זו (נו) ומתיר בחמץ של יין (אגודה ומהרי"ל). י"ש שמוסיפין (כו) (נו) מראש-חדש עד התענית. י"ש שמוסיפין (נט) מ"י

משנה ברורה

בעצים, דלאו בכלל בגד הוא [מ"א]: (נה) עד אחר תשעה באב. צ"ל לצייל סימן תכו צ"ע ב ובמשנה ברורה שם: ט (נו) שלא לאכל בשר וכו'. ומיד שהתפללו שהקל צרכיית במוצאי-שבת, (ט) אף-על-פי שהתחייב לא התפלל צ"ע והוא בתוך סעודתו, (ט) אסור בבשר יין, והוא הדין בראש-חדש לדין [מ"א]. אכל שארי (נט) אחרונים קתבו, דבמוצאי-שבת אם הוא לא התפלל צ"ע, מתיר בבשר יין, דכיון שאומרים 'רצה' בבכרתי-הקדוש שנה אצלו שבת: (נו) ומתיר בחמץ וכו'. הינו אף (נט) בחמץ ששעשה מ"י, וקלשונם שבת זו היה צ"ע יין, מתיר, כיון שעכשיו הוא חמץ ואין שמחה בשתייתו. וחמץ לענינו מקרי, (ס) כל שגזיר-אדם נקטעין לשחוטו מפני תמיצותו: (נח) מראש-חדש עד התענית. וראש-חדש בכלל, (סא) וכן הפנהג במדינותינו: (נט) מ"י בחמץ, דמאז התחיל הפרענות של התרפ"ו, וכל זה בימות החל, אכל

שער הציני

(נד) מגן-אברהם ור"א: (נט) רוצה לומר, דבזה מן הדין מתיר ולא משום דנהגו לקל: (ט) ואם יש בעיר שמי בתי-קנסיות, תחייב נגד אחר אותו מקום שהוא הולך שם להתפלל: (ט) וכן בפרקי-מגדים שהביא מיוהר"צ שעה מ"ש ו"ט שם דלא סבירא להו בן פיון ששעצם יום הוא והוא לא התפלל צ"ע. ולפי מה שכתב הפתח-חשיבה החדש לתורן קשית תחייב-אדם אפסר לחלץ גם בזה, משום דחייב אדם לצער עצמו עם הצבור: (נט) אלהי רבה ונדר-התמים: (נט) ט"ז ור"א: (ס) מגן-אברהם ור"א: (סא) בן משמע ברורה-התמים וס"א אדם:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

52

(כז) בתמוז: הגה (ס) ומצניעים מראש-חדש ואילך (כח) [כח] הספין של שחיטה (ר' ירוחם ג"א ח"ג והג"ט), שאין שוחטים כי אם לצרף מקוה, כגון (סא) לחולה או שבת או מילה^(כז) (סב) וכיוצא בו:

משנה ברורה

בשבת אין רשאי להתמיר בזה, דאף אם חל תשעה באב בשבת (מתיר) ונדחה על יום ראשון [מתיר], ובדלקמן בחקנ"ד. ואפילו אם קבל צליו בפרוש שלא לאכל בשר מ"י בתמוז וקל"ה, (סג) מתיר בשבתות [וכן בסעודת מקוה], דכל הנודר אדעתא דמנהגא נודר ואין דעתו על שבת, אם לא שהוציא זה בפרוש בלשון נדר, שאמר: (סא) הרי עלי שלא לאכל בשר מ"י בתמוז, (סד) יש מחמירין: (ס) ומצניעין מראש-חדש ואילך וכו'. עד (סה) צעירי באב, ובמקום הדחוק באב, ביום חמישי, לקלי צלמא מתיר לשחוט אחר תצות לכבוד השבת. וכתב המגן-אברהם ואל"ה רבה, דבמדינתנו שפנהג הנדרים

שער הציני

(סג) מגן-אברהם וט"ז בסעיד-קטן י: (סד) דאם אחר תריני נודר שלא לאכל בשר, אין זה לשון נדר [מחמ"ש, ע"ש]: (סד) ב"ח, וכן מצד המגן-אברהם להתמיר, ודלא בט"ז שם: (סה) מגן-אברהם בשם הב"ח, והינו למנהגו שאין אוכלין בשר בלילה שאחר תשעה באב [שם בב"ח]: (סו) משנה ברורה בסימן חקט ספ"י י' וסעיד-קטן לט: (סו) בן קרב הר"ר ברוך פרינקל בהגהותיו: (סז) ואף שאין שם ששים, כל שקפילא ישראל טועם ואין בו טעם בשר שרי.

עין משפט
נר מצודה

[illegible]

מבין שלא יושבו אדם כוס יין
 יצורין אלא להם נקטו כ
 ונלשמישין קא צניי חייב כיון לדב' ע
 ישראל שחמיר הושיט יי צנלה או חמ
 ונלשהו הושיט יי אבל אם ידוע יי שפדוה
 ונלשמישין אכור להושיט יי ואפי' שחל
 ליה היה אכור ולפי' זה אכור להושיט
 נלשמישין לעצמיהם עשרה טופסין דבר ידוע
 ונלשמישין עשרה טופסין כ' הדבר ידוע
 שחללהו ויהא נאסר להם דמישראל
 ומגור חשכין יי ומיירי בדקא בתקום
 ונלשמישין חלל יקח אם יי וישיט יי זה
 ודמסיק דקדא בתרי עברי הרה:

• מנין שלא יושיט א
ואבר מן החי לבני נח
תחת מבשול והא הכי
שקליה איהו ועקבר מ
מבשול הב"ע ^ד קדאי
נמי דתני לא יושיט
איבעיא להו נשא ונתן
וגתן אסור ר"ל אמר ^ג כ

מִן שְׁלֹא יוֹשִׁיט אֶדָם כּוֹס שֶׁל יַיִן לְנוֹר,
וְאֵבֶר מִן הָחַי לְבִנּוֹ נָה ת"ל^א וּלְפָנַי עוֹר לֹא
תִתֵּן מִכְשׁוֹל וְהָאֵל הָבָא דָּבִי לֹא יִהְיֶינָה לֵיהּ
שִׁשְׁקָלֶיהָ אִיהוּ וְקַעֲבֵר מִשּׁוֹם לְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן
מִכְשׁוֹל מִכְשׁוֹל בְּדַע^ב וְדָאִי בְּתָרֵי עֲבָרֵי נִהְרָא דִּיקָא
מִמֵּי הָרִקְבִי לֹא יוֹשִׁיט כֹּה קָרִי לֹא יִתֵּן שֶׁן יִתֵּן
אִיבְעִיָא לְהוּ נִשָּׂא וְנָתַן מֵאִי ר' יוֹחָנָן אִמְרַּנְּשָׁא
וְנָתַן אִסּוּר ר"ל אִמְרַ *נִשָּׂא וְנָתַן מוֹתֵר אִיחִיבִיָּה

ידר. שמה יצא"ל פסוקיו: ואברן מן הדור
ויכנסו צדק בשר וגו' (מלכים ט); וקריבא
וכנס מלך וגו' ושרלן מלך וגו' דלי חל
א ונתן. לפני ארדין עמקן מכו טהא:ס
אפור. ליהטת מלחמה סמורה:
כפארי אפור אשאת וילתה סמון.
לפני ארדין: לא אפור אלא בדבר
הפתאים. עד יוס ארדין דחו ליה
קמה ציוס אדו ואלול מוזה: אבל
דבר שאלו פתאים. טון יק ויולא
ט מוזה: בדבי—רבי ארשיטא.
ט ממחנה דבי ארשיטא דליו
סורה לממחנה דבי ר חייא: אבל א
לוקחין סון. דמכוות ליה שממון

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) [כ"ק דף קצא],
(ב) [חוספחא פ"א ה"א],
(ג) [נדרים דף מג.],
(ד) מו"ק ט: ט.

גליון הש"ס

גמ' מנין ש"א ירשימ.
 ע"י חוס' פקמים כג ע"ג
 ד"ה ואנר:

תורה אור השלם

(א) לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן טעם

[T, B, A, P] : 22

מנחת חינוך - מצוה קלב

[ד] נסתפקתי אם מוכר לו דבר האסור לו מדרבנן אם עובר על לפני עור דאורייתא דהא מכשיל ליה, ואפילו עצה רעה אם נותן לו עובר על לפני עור, או דילמא כיון דמן התורה הוא מותר ורק מדרבנן אסור לא עבר מדאורייתא, ואחר זה מצאתי בתוס' [ע"ז כ"ב ע"א ד"ה תיפוק ליה], מבואר להדיא דאף באיסור דרבנן עובר על לפני עור דאורייתא, ע"ש. ועיין תוס' חגיגה [י"ח ע"א ב"ה חולו של מעמד, בסוף הדיבור] הקשו הא מלאכת חול המועד איסור דרבנן הוא. והא אמרינן בע"ז שם תיפוק ליה דעובר על לפני עור, ותיירצו משום סמך פשטיה דקרא הוי וכו', מבואר בדבריהם דעל איסור דרבנן אינו עובר על לפני עור, רצ"ע. וגוף הדבר אינו מובן כלל, וכי גרע מכשיל חבירו באיסור דרבנן ממשיאו עצה שאינה הוגנת עובר בממילא דעלמא דעובר על לאו מן התורה, כמבואר בש"ס [ע"ז ט"ז ע"ב] וברמב"ם [פ"ב מרובח הדין]. ובעזרת הש"י אשנה פרק זה, וצ"ע.

פאת

חלק ב - סימן קיט

שדד

בדין למכור בשר בתשעת הימים למי שרוצה לקנות

שאלה: מי שיש לו מקעדה וצט"י ימים נכנס
אחד ורוצה לאכול בשר, אם יוכל
לתת לו או עובר על לפי עור. ואולי שעם
המאכל מותר, ואם לא ימכור לו ילך למקום
אחר ולא הו"ל כשר עברי דגהרא, וימכר
דמוכר.

בע"ה ידידי הרה"ג ר' אפרים גרינבלאט
שליט"א

תשובה: מה ששאל מערב"ח צמי שם לו
מסעדה ואחרי ר"ח מנ"א נכנס חד
ומבקש להאכילו בשר אי אית ציה משום לפני
עור. ואח"כ מוסיף מע"ב צוה"ל "ואולי שעצם
המאכל מותר". כפי הגרסה כוונת מע"ב שמה
יש לחדש דלא שייך לפני עור אללא בציפור חפצא
ולא בציפור גברא. ושבו מלמד מע"ב כיון שיכול
להשיג במח"ל לא דמי למרי עברי דנהרא.

ראשון מחילה נאמר שהתוס' כתבו צפ"ק
דע"ז (דף כ"ג ע"א ד"ה חיפוק).

דנאיסור דרבנן ר'ית זיה משום ולפי עור
מדלורייטא. וטעמא דמילתא ר'יתא זאם מנפח
פיער, (מ'זא רל"ז), וזשור"ת פני יהושע (ס')
(ט')-דלח קיל מעזא שאינא הוגנת. ולפי טעם
זה הרווחנו שאף זמכשילו זמנהגא זעמלח, ר'ית
זיה משום ולפי עור מדלורייטא, דודאי אס
משיאו עילא לעבור על מנהג ישראל המחמירין
מר"ח מנ"ח ואילך, הרי זו עזא שאינא הוגנת.

ומה שהנני מדברי מערכ"ת, שזוהי לומר
 דלא שייך עור בחפלא של היסר,
 דבר זה א"א לאומרו כלל מלבד הטעם הנ"ל
 דדמי למשיאו ענה שאינה הוגנת, ורבו הראיות
 על כך, ומתפוס רק ההיא דריש ע"ז שאסרו
 משא ומתן לפני אידיהו, דילמא אזיל ומודי.

אבא מה שזרד להקל דלא דמי לחרי עברי
נהרא, וזו צאמח ספרת כל המקילין בזה
ויצטנון זה, שמוכרים למי שלא נטל דידי ומוכרין
מלבושי נשים אסורים ועוד. אבל צאמח לא

צירח מילתא, ופסי' יוכל להשיג האיסור ט"י
גוי דקיל טפי, מ"מ אית ביה איסור דרננן
משום מקשיע ידי עובר עברה. וכמ"ס הרא"ש
ר"ש שבת, שחייב לאסורשי מאיסורא כ"ש שלא
ימיע לו. מיהו צוה יס ללדד בזה"ז שרבו
העבדיינים, כיון שלא מנא במה להסתפרנק, אזלי
יס להקל בדוחק גדול צוה דדרננן פי האי.

אָבֶר באַמט צינדן של מע"כ, לא יוכל להשיג
בשר כשר ע"י גוי, אלא ע"י ישראל
בלבד, שגם הוא עובר בפני עור. ומחלקו **בזה**
רש"י ותוס' בקידושין (דף נ"ו ע"א מוד"ה
אנל), והאחרונים עמדו בזה, (ע' יד תלמי ס'י
שס"א ומל"מ פ"ד מלוה ה"ג), **ובשם** בעל חזון
איש וז"ל **אומרים** שהורה **לאיסור** בבגד דא.
בגד למכור מלבושי נשים **אסורים**, או מי שרצה
למכור טעם ירקות שלו **לאדם** שהוא קומד
בפירות שביעית (זה חמיר טפי). ואם אין צד
לשאל ולעז"ד דמוטב לשתוק, שקרב לרדף
שלא ישמעו.

רבינו נסים יום הכפורים פרק שמיני יומא

וְגֵרִים בְּגֵמ' ת"ר מִי שֶׁאֵחָזוּ בִּזְמַנָּם
מֵאֲכִילִין אֲחֵרוֹ הֵקֵל הֵקֵל תְּחִלָּה

כלומר שאם יש שני איסורין לפניה הא'
איסור לאו כגון עילה והאחד איסור כרת

מאבילין אותם איסור לאו וכן הדין בכל חול

והוא איסור שבת לא איסור נבילה חדש

ששנה היתר גמור נח חיסור חסר ונפיק
שאתה חומר שאיסור שבת מעכבו מלשחור

לפניו איסור שבת יותר מאיסור נבילה ומ
מאיסור שבת דנהי דנבילה איסור לאו ושנ

כזיר שהיה שותה יין [חזיר מב.] אמרו לו
וחדד לאו הוא דליכא דמעשה שבת מות

חד לאו דשבת ואע"ג דה"י איסור סקילה

[illegible]

מישרים

אפילו היבא דרוא פשע כדמוכח בהאי אמתא דהיו נוהגין בה מנהג הפקר זח"ד.

לענין נראה דאין להקל כזה לעשות כזה צרכים? אפילו אם יהי' איזה דבר להקל ממחמת החשש הג"ל אבל ממנו ילמדו וכן יעשו בעיירות אחרות אשר שם לא יהי' החשש הג"ל ויפרצו הגדר אשר גדרו הראשונים. וגם עפ"י ד"ח הקדוש נראה לדעתי דאין להקל כזה ממחמת שיש שם אנשים מומרים שאוכלין נבילות לחיאבון, כנ"ד דמאכיל בצער יתדים לאנשים אשר אינם חסידים לעצור על זה במיד רק דרואין הכנות פתוחה ומוכרין בשר צפרה"ס סבירין שהיא היתר ממש ע"כ אין לנו להכביל אנשים הכשרים בשביל האנשים המורדים

בזו הרגע הגיעני יקרת מכתבו לנכון ואף כי אחוז בסכך הערדה אזני היום כי צחי הבטורה תי' ילדה בן זכר למח"ט ומחר יתי' הצרית מילה בעזר ד' עכ"ל למען כבודו החציב אלי עד לאחת הגני עט ממחר להשיבו ע"ד שאלתו אשר דרש מחתי אם להחזיר למכור צמר צפרסמ' מר"ה עד התענית עבד אשר נמלאים שם אנשים אשר הם חשודים לאכול צמר עריפה לחיפזון וכאשר יתי' במקולין צמר כשר לא יאכלו צמר עריפה. והנה כ"ה האריך בפלפולו הגנים אם אמרין בזה חטא בשביל שחבב חבירין אע"ג דכתבו החס' דדוקא בלא פשע אמרין חטא כו' אבל הכא הוי מלוב דרבים ובמלוב דרבים נראה מדברי החס' והראשונים דאמרין חטא

תשובות

חלק ב - סימן רנז

והנהגות

אמנם כאן הם מתירין עם תואר "כשר" דברים עם חלב
עכו"ם, בטענה שבלעדם גרוע יותר, וזה אסור גמור
שאסור לרב או בית דין להתיר אסור אף שיש בזה חשבון,
והותר לנו לשתוק, אבל לא להתיר דבר האסור כמו חלב
עכו"ם ח"ו וכמש"נ.

אמנם לענין בשר בחשעה ימים לא החמירו בחולה וחלש
ובכל המסעדה יכול גם כן לתת להם בשר, ולכן
עצתי לתלות מודעה "מנהג ישראל למנוע אכילת בשר
בחשעה ימים ובחולה או חלש מותר" וזה יצא חובתי
ואני צריך לדקדק ולשאול אצל כל אחד אם הוא חלש ועד
כמה.

וּפִירֵשׁ רִשִּׁי שֵׁנִים לֹא יִכּוּלִים לִבְטֹל נִקְדִּים לִבְטֹל אֶת זֶה.
הֵרִי שְׂבוּחִים בְּקֹל, וְכֵן הִבְאִיתִי רֵאִיָּה מִמְּנוּחַת (מַג). שְׁלֹא
מִכּוּרִים לְגוֹי טָלִית שִׁיכְשֵׁל וְזוּהָ, וְהִיָּיתִי אֶף שְׂבָלָא הֵכִי
הִיתָה ר"ל נִבְעֵלֶת לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹזָה לֹא אִיכְפַּת לֶה עַקְבֵּינָן
תִּתְקַנְתָּא שְׁלֹא חִיבֵעַל לְעוֹבִים דְּחִמִּיר טְפִי, הֵרִי מְפּוֹרֵשׁ
דְּעִבְדִּין תִּתְנָא לְרִשְׁעִי.

והאמת שאנו אסור לנו להתיר אסור, עיין בש"י י"ד סימן של"ד שאפילו ישתדל אנו מנדין, אבל בלי כח בית דין בוודאי משתדלים להקל האסור לעבריינים, ואם בעל המסעדה רוצה לפתוח להציל מותר לנו לשתוק שאנו לא מתירין לעם ישראל דבר האסור. עיין במשנה מעש"ש דפ"ה בענין צנועיו).

שאלה: תשעת הימים במסעדה מאכילים ארוחות עם בשר שבלאו הכי יאכלו טרופה. האחרונים דנו אם להחיר אסור קל להציל אנשים מאסור חמור, ובעיקרה מפורש שאין להחיר אסור פנינה שלא ייכשלו באסור נדה, והיינו שפניות יטבולו שלא להכשיל באסור נדה לא עברינו תקנות לרשימי, ועובדא ידענא מפי מו"ר הגר"מ שניידער זצ"ל בכפר בליטא שהתקלקלו הרבה התיר לפניות לטבול, ובתקופה קצרה סיפר שכולם התקלקלו לגמרי.

והגאון המפורסם רבי שמואל יוסף פרייבוט זצ"ל הביא ראיה מסוטה (מח). לבטולי האי מקמי האי.

יחזק

חלק ג - סימן לח

דעת

שאלה: במקל ממעדה כשרה: האם מותר לו לשתות הסעודה ולסמן מאכלי
בשר ללקוחות הרגילים אצלו, גם לאחר ראש חודש אב, אם על פי
שטאטמור לאכול או מאכלי בשר, שהם לא יעשה מן ילכו חלקות שילי למעקה
אחרת ולא ישובו אליו קור, או על כל פנים יש בזה משום לפני קור לא תתן
מכשול?

תשובה: אמנם אין איסור מדין התלמוד באכילת בשר בימים אלה, אלא רק בקטורה המספקת בעירי תשעה נפש, כמבאר במשנה (תענית ה'). ובגמרא שם (ז'), וכן מפורש בפוסקים, אולם כזה תלמוד (בפרק ה' מהמכות) ותענית הלכה (ו'), שכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבוע שחל על תשעה באב, עד שיבטלו יום התענית, ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש חודש אב עד התענית ע"כ.

וּלְבָאֲרוֹהָ לֵאמֹר זֶה יֵשׁ מִקֹּדֶם לְדֹמֵר שְׁמוֹנִים מֵאָלִים בְּשָׁר לְקַחְתוֹת יְהוּדִים
בְּמִסְעָדָה שְׁלֹו, עֹלָה מִשּׁוֹם לִפְנֵי עוֹר לֹא תָחַן מִשְׁכּוֹל, וְאֵל פִּי
שֶׁאִמְרוּ בְּמִסְעָדָה עוֹלָה זֶה (ו'): שְׁאוֹמֵר לִפְנֵי עוֹר לֹא תָחַן מִשְׁכּוֹל אוֹיֵנוּ נִהְיָה
אֵלָּא בְּדִקְאָ בְּחֵי עֵבֶר דְּגִרְמָא, כְּלוּמַר, שֶׁאִין לָנוּ אֲפֻשְׁתוֹת לְאֵמֶר לְעֵבֶר הַקְּבִירָה
אֵלָּא עַל יְדֵי זֶה שֶׁמִּשְׁכְּלוֹ בִּכְךָ, אֲבָל אִם הָעוֹבֵר עַל הָאִיסוּר יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת זֹאת
לְקִיעוּתָהּ, אֵינִי עוֹבֵר כִּן הַתּוֹרָה מִשּׁוֹם לִפְנֵי עוֹר לֹא תָחַן מִשְׁכּוֹל, וְכָאן חָרִי יֵשׁ
עוֹד מִסְעָדוֹת אַחֲרוֹת הַמִּסְתַּפְּקוֹת גַּם מֵאֲכִלִּים בְּשָׁר לְדִבְעִין, אוֹלַם הַמִּשְׁנָה לִפְנֵי
(בַּפֶּקֶד ד' מַחֲלֹטוֹת מִלּוֹת וְלוֹת הַלֵּלָה) כֵּן, כִּתְבָּהּ, שְׁוֹוֹהוּ דּוֹקָא אִם יוֹכֵל לְעֵבֶר
עוֹלָה מִשְׁכּוֹל שֶׁתַּהֲרִי יִשְׂרָאֵל בְּאִמְצָעָהּ, אֲבָל אִם אֵל יִימָצֵא דָרֵךְ לְעֵבֶר אֵלָּא
לְעוֹלָה יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יִסְפֵּק לוֹ אֶת הָאִיסוּר, כִּיּוֹן שֶׁגַּם הָאִיסוּר מִחוּצָה
מִשּׁוֹם לִפְנֵי עוֹר לֹא תָחַן מִשְׁכּוֹל, אֵלָּא נִפְטַע הָאִיסוּר בְּכָךְ. וְיִשְׂרָאֵל מִכּוֹחַ מִשְׁלֹוֹן

ההוספות (חגיגה יג.) ושלל דבריו הגאון רבי משה בנגנשתי בשו"ת פני משה שאינו מחלק בכך, וסובר שכל שיכול לעבור אפילו על ידי ישראל אחר, אין בזה איסור מן התורה וספק לפני עור לא תתן מכשול. ע"כ. וכן הסכים להחמיר מן החז"א"ר בכרבי יוסף (חשן משפט פ"ט סק"ג). ובספרו יעיר אור (מערכת ל) אות י', ושכן הסכימו כמה גדולים למכרת המשנה למלך הגל' ע"ש. וכן כתב המנחת חינוך (סימן רל"ב), שדברי המשנה למלך ברורים בזה. וראה עוד להגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב מעם ודעת עליהם (חלק ב סימן ובשו"ת י) אילעו חורוץ (סימן ח וט). אולם כפי שזמננו (מערכת ל) אות מ', הוכיח במשעור מדברי הירושב"א בבא מציעא (דף י:) כדברי הפני משה, שאין בזה איסור מן התורה משום לפני עור לא תתן מכשול. גם לפי מה שכתב התהן סופר (שער המקה קצין עמוד קנ"ט), שכל עמנו של המשנה למלך הגל' משום שיש להעמיד את הישראל האחר בחוקת בשורת שלא יעבור על האיסור של לפני עור לא תתן מכשול, לפי זה אם התוהו הישראל האחר לספק את האיסור לכל דורש, לא שייך מעט זה, וגם המשנה למלך אפשר שיודה באופן כזה שאין בזה איסור מן התורה. וכן מוכח בספר פי שנים (דף עז ע"ב) בד"ה ושמעת. וכן כתב בספר פרשת העקב, הובא בספר פי אורות (דף יד ע"א). ע"ש. ובשו"ת כתב סופר (חלק יורה דעה סימן 38) הסכים גם כן להחלק כהפני משה ודלא כהמשנה למלך. ולכן בנידון דידן שיש בלאו הכי מסמקיות אחרות המספקות כקביעות מאכלי בשר בימים אלה, ואם ימנע בעל המסמקות הזה לספק מאכלי בשר יהיה לו הפסד מרובה, שיעיבותו חלקותה מצד שריון גורם אחר, יש להחל, הוואיל ועיקר המאכל בשר, ואין האיסור אלא

יציאות השבת פרק ראשון שבת

३

עין משפט
בר מצודה

בבא דרישא פטור ומותר. וז"ל ושא קא עבר אלפיו עור לא
מחבול ואפילו כיון דלעיל פטור לא היה מידו
דלג עבר מחסו לפי עור דמשיש סיון וכו' ופ"ק דמט'
עטרת זרה (דף י:) דקא נחיר עברי דהנה"מ מ"מ חסור דרנן
מנא חלש חשיב דהנה"מ דהנה"מ דהנה"מ דהנה"מ
אפילו לא חירי מנכר דלג שין
לפי עור מיהו חסור דרנן מיהא
איכא דמחנה בשליש פירקין (י)
נחמין מנחות לגכר נחמין
ט"ו וז"ל אין מקקין לו משמע
דחוקא דמכריב נחמין לא אש עומד
פון ופושט דרן לפנים משמע
דחסור לנחן להדיא ע"מ להוציא
כן לומר דמחיר נכרי והחסן כל
נחן אפילו מחכין ומנחין
סיון אין כאן חסור כלל אין שאלן
הפסד על שכל הפסד א"ל: **ברך** מהני

[illegible]

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) לקמן דף ק"א.
(ב) לקמן דף נ"ב.
(ג) ויפ"ע חו"ס' וזח"ס ז"ל
ד"ה במלכא (ד) ריש
פרקין. (ה) ע"ה חדר
לקמן צ"ב. ד"ה חדר,
(ו) ה"ב. (ז) חילין קמא
סוף ע"א, ועי' חו"ס' ז"ל
ד"ה ויחזיקו וכו'.
ואומר ד"ה דהחם לא
קפיד אלא אגשון ועוד
וכו' וק"ע, (ח) עיין
לקמן ה"ב. ד"ה ע"א.

תוכספות ישנים

(א) ח"נ י"ל דמ"מ
לדפור שבת פטור
ומותר:

דברי

חלק ב - סימן לח

דוד

ושאלתי בדין מסעדה שרוב ככל האנשים שאוכלים שם הם אנשים חילוניים שאינם מקפידים על כשרות כלל, ורק בגלל קרבת המסעדה הכשרה למקום עבודתם הם אוכלים שם, אבל אם לא תהא מסעדה כשרה הם יאכלו בכל מסעדה שהיא ואפילו ללא כל כשרות, והשאלה אם מותר לפתוח את המסעדה בתענית ציבור או לאו.

(א) הגמ' במסכת סוטה (מח.) אומרת אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי פריצותא, זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת, למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. ופרש רש"י (שם ד"ה לבטולי) שאם אין שומעין לנו לבטל את שניהם נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת. וא"כ הכא מכיון שתענית היא גזירת חכמים, ומאכלות שיש בהם תערובת איסורי בשר בחלב או נבילות וטריפות, אסורים הם מן התורה. א"כ נראה שיש מקום להתיר לפתוח את המסעדה ביום התענית בכדי להציל את האנשים החילוניים מאיסור אכילת מאכלות אסורות.

(ב) ובינתיים באחרונים ראיתי שדן בכעין זה מופה"ד מר"ן הראש"ל בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סימן לח) אם מותר לבעל מסעדה לספק לקוחותיו מאכלי בשר לאחר ר"ח אב, מחשש שאם לא יעשה כן ילכו לקוחותיו למסעדה אחרת ולא ישובו אליו עוד, ופסק להקל מכיון שיש מסעדות אחרות שיספקו להם בשר, א"כ מכיון דלא קאי בתרי עברי דנהרא א"כ אינו אסור אלא מדרבנן, והכא דאיסור אכילת בשר בתשעת הימים אינו אלא מדרבנן הוי תרי דרבנן מותר לכתחילה, ובפרט שיהיה לו הפסד מרובה שיעזבוהו לקוחות אם ימנע מלהגיש בשר בימים אלו, אלא שעדיף להגיש בשר עוף ולא בשר בהמה, עכ"ל. והכא עדיף טפי מכיון שאין זה הפסד כספי שיגרם לבעלי המסעדה, אלא הצלת הסועדים החילוניים שהם רוב ככל האוכלים במסעדה, מאכילת נבילות וטריפות.

(ד) ונראה שאף איסור דרבנן של מסייע בידי עוברי עברה אין כאן, דלא מבעיא לדברי עורך השלחן (טייב, יו"ד סימן קנא אות ה, ובחז"מ סימן לד אות יב) בשם הרמב"ן שהובא בהר"ן (ע"ז סוף פרק ראשון) דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא אפילו איסור מדרבנן ליכא, ושכ"כ הסמ"ג (לאוין קסח), ורבינו ירוחם (ני"ד ח"י), וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקלה). אלא אפילו לדברי התוס' הרא"ש הר"ן (שבת ג.) הריטב"א (ע"ז ו:) והתשב"ץ (ח"א סימן קלה) שהוכחו בערך השלחן (שם), מ"מ הכא דאיסור אכילה בארבע תעניות הוי דרבנן כדלא קאי בתרי עברי דנהרא לא גזרו בהו רבנן, וכמ"ש בשו"ת בית יהודה (ע"יא, ח"א יו"ד סימן יז), ושכ"כ בשו"ת תורת חסד (מלוכלין, אור"ח סימן ה אות ז ואות ט) שבאיסור דרבנן לא גזרו מסייע היכא שיכול לקחת האיסור בעצמו, ובפרט דבאיסור דרבנן ליכא משום ערבות. וכ"כ הפמ"ג (אור"ח סימן קסג אות ב). ואף על פי שיש חולקים בזה וכמ"ש בספר לב שומע (מערכת ל' אות לט), מכל מקום יש לצרף בזה דעת הרמב"ן שהובא בהר"ן (סוף פרק קמא דעבודה זרה), שאם יכול לעשות האיסור בעצמו, אין איסור כלל משום לפני עור לא תתן מכשול, ואפילו מדרבנן.

(ה) זאת ועוד מכיון שהקונים הם אנשים חילוניים שאינם שומרי תורה ומצוות כלל וחלקם גרועים מכך, א"כ דינם כדון מומרים שכתב הש"ך (יו"ד סימן קנא סק"ו) שאין אנו מצווים להפרישם ובדלא קאי בתרי עברי דנהרא אפילו איסורא דרבנן ליכא. וכ"כ הדגול מרבבה (שם) שישארל שעובר על עברה זו כמודד אין בזה משום מסייע. וכ"כ הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"ב סימן לא) שטבח שמוכר נבילות וטריפות לנכרים ואחד מהשרים הוא ישראל פושע, ואם לא יביא לו הוא יביא לו מטבח גוי, והעלה דלא מיקרי מסייע כלל. וכ"כ מופה"ד שליט"א בשו"ת יחזקאל (ח"ג סימן סז) בשם שו"ת בית יצחק (תא"ח סימן כט אות ד) שלדברי הש"ך

והדגול מרבבה שבישראל מומר כשהוא מזיד ויכול לקנות ממקום אחר, אפילו איסור מדרבנן ליכא, היינו אפילו כשהוא מומר לאותו דבר בלבד, ואין צריך שיהיה מומר לכל התורה, ולכן אם עושה הדבר כמודד רשאי למכור לו ע"ש. ושכן הסכים לדברי הש"ך בשו"ת מתנה חיים (ח"א סימן מ"ה) בתנאי שאין ביד בית דין למחות ולהפריש עושי רשעה, ע"ש. וכן כתב הטורי אבן באבני מילואים (חגיגה י"ג ע"א), מה גם שלדברי כמה מהאחרונים כאשר מוכר האיסור לגמרי לא מקרי מסייע, שהרי קיבל דמים ומכרו לגמרי, וברשותו דלוקק קאי. ואף דלכאורה מדברי התוספות (גיטין סא.) לא משמע כן מ"מ חזי לאצטרופי האי סכרא. בצירוף דברי הש"ך וסיעתו, ע"ש.

(ז) ובדין מכירת בשר בתשעת הימים נראה להקל בשופי על פי דברי שו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סימן לח) שהתיר לבעל מסעדה לספק לקוחותיו מאכלי בשר לאחר ר"ח אב, כאשר יש חשש שאם לא יעשה כן ילכו לקוחותיו למסעדה אחרת ולא ישובו אליו עוד, ע"ש. וכ"כ הכא שהנימוק הוא הצלת הסועדים החילוניים במסעדה מאכילת נבילות וטריפות, אלא שעדיף שיגישו להם בשר עוף דקיל טפי, וכמ"ש בב"ח (אור"ח סימן תקנא אות קמו) בשם האחרונים, ובשו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סימן לט). ואף אפשר להקל להניח שומן כבש על השווארמה בכדי להטעימה דאילו אלא מנהגא בעלמא, דמדינא דתלמודא מותר לאכול בשר עד סעודה המפסקת.

לכן נראה שמסעדה אשר רוב ככל לקוחותיה הם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, ואם תהא המסעדה סגורה בתעניות ציבור ילכו לאכול במסעדה אחרת שאינה כשירה, או שיכשלו בבתייהם מאכלים שאינם כשרים, מותר לפותחה בתעניות ציבור בכדי להצילם מאיסור דאורייתא לפחות. ומ"מ למעשה בכל מקום יעשו שאלת חכם לגופו. וכל זה בשאר צומות, אבל בט"ב דתמרי טפי [וכמשנ"ת בשו"ת יבי"א ח"א אור"ח סימן לג אות ד] אין להתיר לפתוח את המסעדה.

הלכות תשעה באב סימן תקנא

באר הגולה

ג. ישובע שחל בו תשעה באב (כ) אסורים (יז) [ני] לספר (יג) (כא) ולכבס, אפילו אינו רוצה ללבוש עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב, לאפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור, וכן המקבצים מקדם, בין ללבוש בין להציע בהם המטה, ואפילו מטפחות הידים והשלחן, אסור.

משנה ברורה

להתקמיר, (כו) ואפילו סעודת ארוסין מפר לעשות: ג (כ) אסורין לספר. ולענן נטילת צפונים (מ) יש דעות בין האחרונים, אכן לצרף טבילת מצנה בנדאי שרי: וכן לכבוד שבת, כגון שחל תשעה באב בשבת, שרי בערב שבת לטל הצפונים [אחרונים]. ולענן סריקת הראש (מז) אין להתקמיר אפילו בשאר ימי השבוע: (כא) ולכבס נפילו וכו'. ונראה במסית דעתו מהאבלות:

שער הציון

דקה ונדרגסטיים. ועין שם דסעודת שרידין הוי מצנה כמו סעודת ארוסין: (מ) הש"ז סעיף קטן יג אסור, והקנא אברהם בסעיף זה מתיר: (מז) עין בקריי מגדים. ובקמ"א אין להתקמיר בזה כלל, דאפילו באבלות נקטו האחרונים בזה להקל, וכל שכן כאן: (כט) בית יוסף, עין שם: (ל) בית יוסף:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

באר הגולה

ה. יאסור לעבריות (מב) לכבס בגדי (יט) העובד פוככים (מג) בשבוע זה:

משנה ברורה

בסעיף טו במשנה ברורה: ה (מב) לכבס בגדי העפוס. אף על גב דמדינא שרי, שהרי אין אסור בבוס משום דאסור במלאכה, אלא כדי למעט בשמחה ולהראות האבלות, והא לא שרף בבבוס בגדי נכרים, אפילו הכי אסור (מז) מפני מראית העין, שאין נכר שהם של עכו"ם; (מג) אמנם במקום שהעפוס יש להם מלבושים אחרים ונכר לכל שהם של עכו"ם יש להקל, (מז) ובאין לו מה לאכל, ודאי כדי חייו שרי על כל פנים: (מג) בשבוע זה. בזה אף לדין לא להניח מראש חודש, (מז) מדלא פתח רמ"א בזה להניח אף בזה מראש חודש כמו שפסק בסעיף שאמר זה [ח"א]:

שער הציון

(מז) תרומת הדשן:

(מג) מגן אברהם, וכן משמע בתרומת הדשן: (מז) שם. ועין שם עוד שפסק דאפשר דבצנצא נמי שרי, והעמיקו הסמ"א, והוא משמע דאף דכל מקום שאסור מפני מראית העין אף בחגרי חרדים אסור, והו דוקא בכדי שיהיה אסור דאורייתא, עין לעיל בסימן שא במשנה ברורה סעיף קטן קסה: (מז) ונדרגסטיים העמיק גם בזה מראש חודש, ונראה להקל בין דמראש חודש אינו אלא מנהג:

ש טור בשם סמ"ג
דפ"ק ת תרומת
הדשן ובית יוסף
מחזיקי

קיצור שלחן ערוך

סימן קכב

שערים המצוינים בהלכה

וגם במסעדות שאוכלין את הבשר שם, ואין לתלות לצורך שבת ולסעודת מצוה, מ"מ יש עוד לתלות שהוא חולי קצת, ואע"ג דכתב במג"א (סי' שמו סק"ד) דצריך שיתלה בדבר המצוי, י"ל עפ"י מ"מ בביתאור הגר"א ה' שבת (סי' שיח ס"ב) דחולה שיש בו סכנה לא שכיח, ומבואר מזה דסתם חולי שכיח, ובפרט חולי קצת שיש לומר בזה שהוא דבר המצוי וע"י חלק ראשון (סי' מב סק"ד) בענין המסעדות, שהבאים לשם לאכול אין נוטלין ידיהם ואין מברכין. דבדבר מברכה אין בזה איסור מסייע, גם בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' לה בהג"ה) הביא דברי הגאון מהר"א מרגליות שדעתו כן.

(י) וישראלית מותרת לכבס בגדי הנכרים. ובשבוע שחל בו ת"ב, אסור גם זה, וכמ"כ ב"ש"ע (תקנא ס"ה), וזהו מ"ע מראית העין, ולכן בצנעה יש לתקל וכמ"כ במג"א (סי' יט), וכתב בערוך השלחן (שם סי"ז) דאם נתפרסם שהיא כובסת שלהם מותרת לכבס, וגרוא דמכאן יש לסמוך על המסחר מכבסה (לאונדרי) אע"ג שעומדת ברה"ר, שנתפרסם ששם כובסים גם בגדי גוים, וגם אם רואים שנכנסים לשם יהודים, יש לתלות שהם חיתולים של תינוקות, שמותר לכבס, ועוד שאם הוא חושש שצ"י הסגר המכבסה יאבד הקוננים, הוי זה כדבר האבד, וכעין זה כתוב בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ד סי' גכ) ע"י לעיל ה' חוה"מ (סי' קד סק"ז). ועוד הא כתבו בשו"ת מהר"ש (ח"א סי' סו) ומורי מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' נו) דאם יפסיד פרנסתו אין לחשוש מפני מראית העין וע"י לעיל סי' קד סק"ד.

קונטרס אחרון

סק"י. מכבסה שתהיה פתוח לעסקיו שלא יאבד הקוננים כ"ל, וכוה כתב גם במחש"ש ה' חוה"מ סי' תקל"ט יז לענין המסחר בחנות שאם יסגר יאבד הקוננים והוי דבר האבד.

קונטרס אחרון

סק"ו. המסעדות שמסדרין בשר לאכול לכל הנכנס שמה כ"ל, ויש להסתייע גם מגמר גיטין לה. בשפחה חציה בת חורין שלא היתה מיוחדת לאיש ונהגו בה הפקר ושחררו אותה כדי להציל אחרים, וה"נ יש להצילם מטרפות, אלא שיש לדחות עפ"י מ"מ ה' תוס' שבת ד. שהיתה מחזרת אחר הזנות ומתוך כך נכשלו בה אחרים ודומה לאונסין, יוצא דעריית תקיף. אבל מ"מ יש קצת ראייה, דהתם איכא איסור עשה כמ"כ בגמרא שם, ולכן הוכרחו תוס' לחילוק זה. משא"כ בגדון דידן, דהוא מנהג שלא לאכול בשר, והפוסקים התירו להרבה כגון החולים וסעודת מצוה, משהם דבמקום חולה ומצוה לא הנתינו, ובעיר גדולה שמצוי מזה הרבה ולכן קיל הדבר בענין הבריות ונכשלים בזה, ויש לדמות להא דגמרא ביצה טז: כיון דמקלקלי רבים כ"ל, וכמבואר בפנים בשם כמה פוסקים.

יציב

אורח חיים - סימן רל"ה

דברי

ע"ד הפעלת מכבסה מר"ח עד תשעה באב

ובין דמקודם החזיק המחבר בזה"ח סי' תקנ"א סעיף ג' דכיוסם שלנו מותר, ובכ"י שם הביא גירסא ברא"ש פ"ד דתענית סי' ל"ב דגיהון שלנו נמי ככיוסם שלנו ומותר עיי"ש, אלא שכבר כתב העור שם דנהגו לאסור כל מיני כיוסם, והמחבר כתב דאין להקל כיון שנהגו וכ"ש שאפשר שמדינת אסור עיי"ש. וכיון שהוא רק מנהג, יש לסמוך על הפמ"ג שלא שייך בזה"ג מסייע, ועל הדגול מרובה דבישראל נמי צמוד לא שייך מסייע, והלכה כדברי המקל צא"ל.

(ד) ובש"אני לעצמי הייתי מנצח בזה דהנ"ל מיו"ד סימן קנ"א לענין מסייע, דיש לומר דנהי דחייב להפרישו, אלא הרי בהפסק ממנו ליכא מזה מוכחה, עיין יור"ד בסוף סימן של"ד ברא"א ובסימן קנ"ז סעיף א' ברא"א, ועיין בפסחי משנה שם ס"ק ה' שהיה שחזרה גמא בסוף הספר חקירה ד' נחמק בזה אף בסימן של"ד מבואר להדיא כן, וכן בלבוש כאן בסי' קנ"ז ס"א שאינו מחויב להוציא ממוטו עיי"ש. וא"כ היכא דכשלא ימכור יפסק ממנו שיתקלקל ודומה, לא שייך מסייע, ומיושבים לה הקוסות ודו"ק שמה בלחיות.

וא"כ הכא נמי במכבסה דיהיה לו הפסק ממנו עיי"ש, דנהי מה שיפסק הכיוס מהימים אלו לא נחשב הפסק, אף עיי"ש ילבו ממנו הבאים אלו לכבס כל השנה ויפסק כל המסחר והריות, ובכ"ז א"י מחויב למחות ולכבס אסור מסייע ודו"ק בסי' ד'. ועיין במשנ"ב בסי' תקנ"א ס"ק מ"ז גבי לכבס בגדי עכו"ם דשאלו לו מה לאכול ודאי כדי חייו שרי עכ"פ ודו"ק.

אך כיון שכן, ההיתר צריך לפענ"ד עוד מזה אחר, דהנה במחש"ש שמה בסימן קס"ג העלה בדברי המג"א דליכא מסייע, דלדברא ילוי המאסור שיאכל הוא בעצמו עיי"ש. ויש לומר נמי כיון שהאחרים מחללי שבת, וישנם הרבה שאם הם הכשרים לא ייחוו לכבס אלא ילבו מהם להחללי שבתם ויצאו לחלול שבת, משא"כ כשיהא אלו הכשרים עכ"פ בזה הענין מהכיוס יהיה להם מקום יומר בניקל לשמירת שבת, והוא כמא"ל מעצירה תמורה מה ולא שייך מסייע, דלדברא הללו ואפרשי מחללי שבת הוא ודו"ק בסי' ד'.

חיים מכחיז מורה ח"ד סי' רע"ו, והכא אם האחרים המה ישראלים עובר בלפני עור. אולם לפי המבואר ברא"א בלח"ה שם סעיף ג', והוא מהמס' פ"ד דתענית דף ל' ע"א ד"ה ותרתייהו, דאסור ליתן לכובס עכו"ם, אי"כ כשיטת לכובס עכו"ם וע"כ קעיד אסורא ולא הוי חרי עברי דנהא, וממילא ליכא לפני עור. וגם נחמן סופר בשער המקנה והקנין והשטרות סימן כ"ח בערך לפ"ע אות י"א, דקצרת המל"מ שאין מוקמינן הישראל השני צחוקה שלא יעבור, וממילא מזה כשהאחר מומר ליכא לפני עור עיי"ש. ויש להעיר עוד אם דוקא בברי עברי דנהא או ה"ה כשיש טרחא במהלך רב, וכמה השיעור בזה וד"ל, ונע"ע מה להלן בחיור"ד. ועכ"פ כיון שיש עכו"ם ג"כ והישראל הסמוך מומר מחלל שבת, צודאי ש לשמוך על הפני משה דליכא לפ"ע עכ"פ ודו"ק.

(ג) אך אסור מסייע לדי עוברי עברה איכא עכ"פ. והנהא דזה חלה בזה דיו"ד בסימן קנ"א ס"א גבי עכו"ם, ועיי"ש בש"ך ס"ק ו' דלה"א שבגמרא שם דשרי למכור היכא שיוכלו לקנות במקום אחר, וה"ש מהמירין לא פליגי, דלשראל שייך מסייע אף בלא חרי עברי דנהא דמחזיקים להפרישו משא"כ בעכו"ם ומומר. ועיין בדגול מרובה שם דלא שאני מומר, רק כשרואה לעבור צמוד אין שייך אסור סיוע עיי"ש. והגם שהתפללו עליו האחרונים בזה דלמה לא יומה דהחיוצ עליו להפרישו, ועיין ברדב"ן ח"א סימן קס"ו לגבי פרוצ'ם שכשנכנס לייקר אותם חוזרים שימירו דמס, שכתב שהרי כולנו ערבים זה לזה ובקרא כתיב ואם העלם יעלמו עיי"ש דבריו הקדושים, עם כל זה בגמ"א סי' קס"ג ס"ק ב' גבי להאכיל למי שלא נטל ידיו, דאם היה נוטל ממילא דליכא חרי עברי דנהא שרי ואפשר דמ"מ איכא מסייע, ובמחש"ש שם העיר דמה הספק בזה, ולהדגול מרובה אפשר דהיינו דלהמג"א יוחא ליה דכשאינו נוטל ידיו צמוד ליכא משום מסייע עיי"ש, ועיין לעיל סימן פ"ו. אכן בפמ"ג בלח"ה שמה בדברבנן לא שייך מסייע, דאסור מסייע רק מדרבנן זה דוקא בדאורייתא לא בדברבנן עיי"ש. וא"כ הכא דאסור כיוסם דרבנן לא שייך ג"כ אסור מסייע והנן.

נשאלתי דבר מכבסה השיכת לישראלים, היך לנהוג מר"ח עד ח"צ שאסור כיוסם, ומנהגים לכתוב יסגן יהודים ושאינם יהודים.

(א) בלח"ה דבר מנאר כירושלמי פסק נהא דתענית ה"ו ו' (דף כ"ה ע"ב), הדין קנ"א אסור ליה למיעבד עבדתה, והוצא בכ"ז א"ח סי' תקנ"א שמהא משמע דאסור אף כיוסם לעכו"ם, ובתורות הדשן בתשובותיו סי' קנ"ב המונה שמה. אכן מהדין יוסף נראה שהה"ד ק"ל דאסור כיוסם בשבת זו כדי למעט בשמחה ולהראות האבלות, והא לא שייך כיוסם בגדי העכו"ם, אולם מ"מ קוצר התרה"ד דיש להסתייע משום מראית העין, והדין יוסף הביא ע"ז מהירושלמי דאסור למיעבד עבדתה והיינו שהאסור מזה ע"ס הכיוסם, והגר"א שמה בס"ה זיין לירושלמי ה"ה, אולם הטו"ר ס"ק ו' והמג"א ס"ק י"ט העמיקו הטעם משום מראית עין עיי"ש. ובמחש"ש שם דא"כ דליכא אסור בשל אחרים גם לישראל היא שרי, דכשמכנס לאחרים ליכא שמחה והיסק הדעת מאבילות, ודוקא לומר משום מראית עין שישכרו שהוא של, ואולי האסור משום בעל הכחות שנתנו לבכס נראה כמקום דעת עיי"ש. ועיין בפמ"ג בשל אברהם ס"ק י"ב דהאסור מטעם דשמחה הוא לו שנותן בגדיו לכובס, ומה"ט אסור ליתן אף לכובס עכו"ם עיי"ש.

וא"כ ממילא אסור לכבס לישראל, כי גורם אסור לבעל הכחות ואיכא לפני עור. וזה מיושב הערת הדי אפרים בסעיף ה' שם על המח"ד, דמה מראית עין שייך, דאף לפי דעת הרואה שסבור שהוא של ישראל אין הכובס עובר אסור רק הנותן, ולא דמי לרביית ביו"ד סי' קס"ט סעיף כ"ג וכל מקום שאסור משום מראית עין עיי"ש, ולהנ"ל הלא יחשוב על הכובס שעובר על לפני עור והנן.

(ב) ופ"י זה דוקא בברי עברי דנהא, אבל כשיש עוד אחרים עבריים לא שייך לפני עור, אף בלח"ה זה דוקא לשיטת הפני משה ח"צ סימן ק"ה, אבל לשיטת המל"מ פ"ד מהלכות מלוה ריש ה"ל ב' דכשע"כ נעשה העבירה ע"י ישראל אחר אסור לו להושיט ונע"ע נשפט

בדבר בעל בית מלון

אם מותר לכבס לצורך אורחים

(י) וכל היכי דכיצום אסור כ"ז אסור אף לזרז עכו"ם, דהא יחזיק מוז מנזרח צבוי"ט (סי' הקני"א סי"ה) דאסור לעצמות לכבס בגדי העכו"ם בצבוי"ט זה, ואף למאי דמנזרח צמטת צבורה ס"ס (סקנ"ג) צמטת חיי אדם דצוה אף לזרז לא נאסר מראש חודש טו"ט, הנה זה דוקא היכי שהצגד הוא של עכו"ם, כיון דצגד עכו"ם מותר מדינה לכבס דאסור רק מעט מראית העין, ומדאי עממא כתב המג"א ס"ס (סקנ"ט) דאפשר דנאסר יש להקל, וכן היכי שזכר שהמלכות הוא של עכו"ם טו"ט, צמטת זה שייך רק היכי שהצגד הוא של עכו"ם, אבל צגד שהצגד הוא של ישראל אלא שמכבסו לזרז סימנ"ט עכו"ם, כ"ז כשהוא צגד ישראל שאסור צמטת מן הדין, ורמית צמטת עכו"ם מלוינים כהלכה על קצור טו"ט (סי' קצ"ב סק"י), שכתב צמט שיש לו מסחר מכבסה דמותר להיות פתוח צמטת שחל צו ט"ז, כיון שכתבס דשם כונסום צגד גוי"ט, וגם אם הוא צמטת כונסום ס"ס יחזיקים יש לתלות שהם חיתולים של חנוקיה שמוחר לכבסן — עיין ערוך השולחן (סי' הקני"א סט"ו) — ועוד שאם הוא חובש שחל ידי סגירה בית מסחרו יאסר את הקנינים, כיון זה כדבר האסור, ועוד דכחצו אחרונים שאם יפסיד פניסחיו אין לחשב משום מראית העין טו"ט, והנה כל זה שייך רק אם מכבס צגדי נכרים, אבל כשמכבס צגדי יהודים או צגד של עכו"ם אלא שמתחמם שהצגד לזרז נכרים כמו צמט מלון, ליכא היתר צוה כיון דחז"ל אסרו את עטם הכבס משום שגלה שמסית דמתי מאבדות, ורק צגדי השייך לנכרי אסור רק משום מראית העין אבל צגדי של ישראל אסור מדינה דגמרה.

רבנות חלק א - סימן שנד אפרים

לקנות מכבסה שיוצרך לכבס בט' הימים ובחזותמ"ד

נשאלתי מאחד שרוצה לקנות מכבסה לפרנסה. אבל צריך לפתוח בט' הימים ובחול המועד. והנה לכאורה בט' הימים יש מקום להתיר. אבל בחול המועד לכאורה אין להתיר. ושאלתי מידידי הרה"ג ר' משה שטרן שליט"א וענה לי אם הוא כביסה של סעלה סערוניו (ז"א שאין הבעל הבית מטפל בזה כי אם הלוקח) או יש להתיר בדיעבד דהלא הרבה גוים באים לכבס וכל אחד כובס לעצמו אבל אם הבעל הבית עובד בחנות וע"י הכל יוצא ונכנס אסור בין בט' ימים וכ"ש בחוה"מ עכ"ל. וידידי הרה"ג ר"א חיון שליט"א ענה לי הנה מלבד על האיסור על העושה מלאכה כן יש איסור לנותן את הבגד לכבס ולתו לאותם שהתירו לכבס. ובנידון שיהי' לו הפסד אם לא יפתח במועד או אפשר למסור לנכרי את המכבסה וזה טוב מאוד ואם לאו יפתח כמה שעות עכ"ל. ובינותי בספרים וראיתי בשו"ת מהר"י שטייף זצ"ל בסימן ר"פ שכתב שאפשר להתיר ע"י עכו"ם וגם זה בצ"ע. ובחווה"מ כתב דלכאורה אין להתיר וכתב שיקנה החנות והג"ל נדון בדבר. והנה נראה דאם יכול לסגור שישגור ואי זה צורך לפרנסה אי"כ ע"י עכו"ם מותר ובאופן דא"א ע"י עכו"ם ויש הפסד גדול אולי יש להתיר בהסכמת גדול. וידידי הרה"ג רבי' זילבר שליט"א השיב לי לענין עבודה במכבסה בחוה"מ ובט' הימים לע"ע אין אני רואה היתר בזה.

יט. אסור לישראל לכבס בגדי הגויים בשבוע שחל בו תשעה באב [ומר"ח עד שבוע שחל בו תשעה באב אין להחמיר]. וכתבו הפוסקים שיש להקל בשניכור לכל שהן בגדי גויים, או כשמכבס אצל הגויים עצמם בגדיהם, ואם אין לישראל זה מה יאכל, בודאי מותר משום כדי חייו³⁰. ויש מקילין בכל אופן כשמכבס בצינעה³¹.

כ. וכל זה בבגדי נכרים, אבל לכבס בגדי ישראל בודאי אסור, ולכן מכבסה אסור להפעיל אותה בתשעת הימים, ועכ"פ בשבוע שחל בו תשעה באב, ואין ליתן לה בגדים, ואף אין לפועלים לעבוד בה, ואם עלולים ע"י כך לפיטורין, יש לשאול שאלת חכם³².

כא. מכבסה אוטומטית יכול להפעילה עד שבוע שחל בו תשעה באב, ולאחר מכן יתלה שלט להשתמש בה רק בהיתר ע"פ הוראת חכם³².

30. בתה"ד סי' קנ"ב כתב דאף דמדינא יש להתיר שהרי אין איסור משום מלאכה רק למעט בשמחה ולהראות אבילות וזה לא שייך בשל גויים, אבל מי"מ כ' דיש להחמיר משום מראית העין, וכ' שם דיש מכבסים רק בגדי גויים ולא בגדי ישראל. והב"י סי' תקנ"א הביאו וכ' שב"מ ביר"פ' בתרא דתענית "הדין קצרא אסיר למעבד עבדיתה" ומשמע דשובת לגמרי ממלאכה. וכ"פ בשו"ע שם, וכתב הפמ"ג דבאין לו מה יאכל רק כדי חייו ודאי שרי, ומקורו מתשו' מהר"י ברוגא, וכ"כ בדה"ח ומ"ב שם.

31. המג"א כ' דאפשר דמותר וכ"כ החי"א קל"ג סי"ב, ובשעה"צ סקמ"ד ביאר דלא שייך לאסור כאן בחדרי חדרים דאינו איסור דאורייתא. 32. כן מבואר מכל הפו' שכל הנידון בשל גויים וחיישי' למראית העין שיחשדוהו שמכבס לצורך ישראל, אבל כשמכבס לצורך ישראל בזה אסור מדינא ולא רק ממראית העין. אכן במקום חשש פטורין נראה דשרי דאינו חייב להפסיד פרנסתו הקבועה מחמת כן, דבפמ"ג סי' תרנ"ז נסתפק באיסור דרבנן אי חייב ליתן כל ממונו או רק עד חומש ובפת"ש יו"ד סי' קנ"ז הביא מהרד"ב דס"ל דדין איסור דרבנן כלית' של תורה וחייב ליתן כל ממונו, ואמנם בשו"ע ח"ד (מע' ל' כלל ק"ז עמ' פ"ג ופ"ז) הביא מתשו' שמיכל בזה וס"ל שם דקיפוח פרנסה היינו ככל ממונו. וכן הביא שם בסוד' שהורה אמת השיג על החרד"ב וס"ל דאיסור דרבנן לא גרע מעשה של תורה ע"ש. ולענ"ד נראה דבגדונו לכור' דמי לעשה דרבנן ואין דינו כלא תעשה דרבנן, דכאן אין איסור דרבנן של כיבוס ותספורת, רק יש חיוב אבילות על החורבן, והוא עשה דרבנן דהנהגת אבילות [סמ"ג עשין דרבנן ג'] שיש לה פרטי דינים של כיבוס ותספורת שאין הכיבוס עצמו האיסור רק שאינו מתאבל ומסית דעתו מהאבילות, ולכן לכור' יש לו דין של עשה ואין חייב לקפח פרנסתו. ומ"מ הכל לפי הענין, והשית' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

נראה דאין למחות במכבסה אשכנזית הפועלת מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב, שהרי מדינא מותר כיבוס לצורך שבת להרמ"א, וכשאין לו אלא חלוק אחד לכור' שרי, ולדידן דמחליפין כל בגדי שבת כל הבגדים בכלל זה ראה הע' 19, והרי תמיד אפשר לתלות בכך, וגם הספרדים נוהגים היתר בזה, וכיון שהם נוהגים היתר ממילא אף לדידן י"ל דמותר לכבס לצרכם לצרכי שבת, כיון דאף לדידן שרי בזה מדינא. ואף לחומרא שהביא המ"ב דמשמע שנוהגין לאסור בזה, י"ל דחומרא זו רק לדידן דבלא"ה מחמירין מר"ח אבל לדידהו שנהגו היתר בזה, אי"כ י"ל דלא החמירו לכבוס שבת לכבס לצרכם.

32*. מכבסה אוטומטית, כתב בספר אבילות החורבן שאין חייב לסגור המכונה אף בשבוע שחל בו ת"ב, שיכול לתלות שמכבסת בגדים של היתר כבגדי קטנים וכדו' ואין חייב לבדוק וכשי"כ כשעובד באיזור של נכרים, שאז תולין בגויים דהם משלמין ושוכרים המכונה ומכבסין לעצמם. ודבריו נכונים. ומ"מ נראה דצריך לתלות שלט על המכונה שאין להשתמש בו בשבוע שחל בו ת"ב רק בדרך היתר ע"פ חכם הגון לצורך חולים או בגדי קטנים או לצורך מצוה ורמ"א תקנ"א סי"ג, או שיש כינים בבגדים וכדו' ואין כגד אחר [ע"י פת"ש שפ"א סק"ב].

גדר מנהגי אבלות תשעת הימים לעומת אבלות על אביו ואמו

באבלות שבעה: יש דברים האסורים כדי שהאבל יהא מנוול, כגון רחיצה סיכה ונעילת הסנדל. או כדי שיצטער, כגון תשמיש המיטה. ויש דברים האסורים מטעמים אחרים, כגון איסורי תלמוד תורה ושאלת שלום, דילפינן מ"האנק דום" שאבל צריך להיות בשתיקה. וכן איסור מלאכה, דילפינן מ"והפכתי חגיכם לאבל", שיום אבל צריך להיות יום בטלה כמו חג. ונראה שבשבעה שחל בו תשעה באב לא אסרו חכמים אלא אותם איסורי שבעה, שאי קיומם היה גורם להסחת דעת מאבלות כגון כיבוס. וכן מבואר מלשון רש"י בתענית (כט, ב ד"ה אפילו) שאסור אפילו לכבס ולהניח לאחר תשעה באב, דנראה כמסיח דעתו שעוסק בכיבוס בגדים.

וכן מתבאר בספר הלכות חג בחג (בין המצרים, פרק ד הערה 32) בהסבר ההיתר לכבס בתשעת הימים, כאשר יש חשש שאם כתוצאה מסגירת המכבסה יגרמו פיטורי עובדים: "דכאן [בתשעת הימים] אין איסור דרבנן של כיבוס ותספורת, רק יש חיוב אבלות על החורבן והוא עשה דרבנן דהנהגת אבלות (סמ"ג עשין דרבנן ג), שיש לה פרטי דינים של כיבוס ותספורת, שאין הכיבוס עצמו האיסור רק שאינו מתאבל ומסיח דעתו מהאבלות".

והיינו כמבואר, שבימי השבעה נצטווה האבל לנהוג במעשים שיש בהם ביטוי לאבלותו וצערו. ולעומת זאת, עניינה של האבלות על החורבן הוא בציווי שלא להסיח את הדעת מהאבלות, ולכן רק הכיבוס נאסר [מתוך כל המעשים שאבל על אביו ואמו נאסר בהם] - כי הכיבוס גורם להיסח הדעת מהאבלות. ואמנם כאשר אין בכיבוס היסח הדעת, אין בו איסור, וכפי שנקטו כמה מהפוסקים בטעם ההיתר לכבס בגדי נכרים בתשעת הימים, משום שאין בזה היסח הדעת מהאבלות על החורבן.

ג. ממוצא הדברים מתבאר היטב מדוע בפשטות אין כל איסור בהפעלת מכבסה בשירות עצמי בתשעת הימים, שהרי בימים אלו לא נאסר מעשה הכיבוס או השכרת כלים חדשים, אלא נאסרו רק פעולות המסיחות את הדעת מהאבלות על החורבן. ולכן רק כיבוס רגיל שמכבס בעצמו ומנקה את בגדיו ומחדשם יש בו היסח הדעת מאבלות, ואסור. אבל כיבוס שנעשה ללא כל פעולה מצדו [במכבסה בשירות עצמי] ואף ללא ידיעתו, אינו גורם הסחת דעת, ולכן מותר להפעיל שירות זה בימים אלו.

ומובן טעם החילוק בדיון אכילת בשר ושתיית יין שנאסרה בתשעת הימים, והותרה בימי האבלות על אביו ואמו, כמפורש בשו"ע (יו"ד סימן שצח סעי' ח) "כיון שנקבר המת מותר לאכול בשר, ולשתות יין מעט בתוך הסעודה", ובהלכה הסמוכה נאמר: "מקום שנהגו להבנות בבשר ויין ומיני מטעמים עושין". ולכאורה תמוה, אם מנהגי האבלות בתשעת הימים מבוססים על דיני האבלות על אביו ואמו, איך יתכן שבתשעת הימים נאסרה אכילת בשר ושתיית יין, בעוד שבשבעה ימי האבל הדבר מותר.

אכן לפי המבואר, הברל גדול ישנו בין האבלות בתשעת הימים שישורה הוא בציווי שלא להסיח את הדעת מהאבלות, ולכן נאסרה אכילת בשר ושתיית יין, שיש בהם היסח הדעת מהאבלות על החורבן. לבין ימי השבעה שהאבל נצטוו לנהוג במעשים שיש בהם ביטוי לאבלותו וצערו, ואכילת בשר ויין אינם מעשים שמצאו חז"ל לתקן שנהג בהם האבל כאות וביטוי לאבלותו.

* * *

סוף דבר, נתבאר כי יסודם של הלכות האבלות בתשעת הימים, שונה במהותו מדיני אבלות על אביו ואמו. ובעוד שבימי השבעה נצטווה האבל לנהוג במעשים שיש בהם ביטוי לאבלותו וצערו, ומצאו חז"ל לנכון לקבוע כי כיבוס הוא מהמעשים האסורים לאבל, ואילו אכילת בשר ושתיית יין מותרת. הרי שעניינה של האבלות על החורבן בתשעת הימים הוא בציווי שלא להסיח את הדעת מהאבלות, ולכן רק נאסרה אכילת בשר ושתיית יין, וכן נאסר הכיבוס - מכיון שמעשים אלו גורמים להיסח הדעת מהאבלות.

אמנם כבר נתבאר, שכאשר במעשים אלו אין היסח הדעת מהאבלות, אין בהם איסור, וכנ"ל.

א. בשו"ת משמרת חיים (סימן ח) דן בשאלת פתיחת מכבסה אוטומטית במקום שגרים בו נכרים בשבת וביום טוב או בזמן אבלות על אביו ואמו [הלכה פסוקה בשו"ע (יו"ד סימן שפ) שאבל אסור בעשיית מלאכה בימי השבעה]. וכתב: "נראה שבעל המכבסה יצטרך לסגורה אם אירע לו אבל. וראה לזה ממה ששינוי במו"ק (יא, ב) החמירין הגמלין והספנין הרי אלו לא יעשו ואם היו מוכרים או מושכרים אצל אחרים הרי אלו יעשו. ופירש הראב"ד מביא הרא"ש שם, שבעל הספינה הוא אבל, אז אם הספינה היתה שכורה מכבר על זמן ידוע, ובתוך הזמן אירע אבל לבעל הספינה, אין לשוכר להפסיק את מלאכתו. אבל אם כלה זמן השכירות בתוך ימי אבלו, והשוכר רוצה לשוכרה מחדש אז אסור. והלכה זו מבוארת ביותר בשו"ע (יו"ד סי' שפ סעי' יד) וברמב"ם (הל' אבל פ"ה ה"א). ולפי זה בנדון דידן, שכל הנכנס למכבסה על מנת להשתמש במכונות שוכר את המכונות לשעה זו - לשעת הכיבוס, ונעשה עכשיו שכירות חדשה בימי אבלו של בעל המכבסה, וזה אסור". ומבואר בדבריו שמאחר ואסור לאבל על אביו ואמו להשכיר שכירות חדשה בימי אבלו, אסור לו לפתוח מכבסה 'בשירות עצמי', כי הבאים להשתמש בשירותי המכבסה נחשבים כ"שוכרים" שכירות חדשה בימי האבל.

ושאלת איפוא השאלה, האם גם בהלכות האבלות על חורבן בית המקדש - בתשעת הימים, נאמרה ההלכה שאסור להשכיר שכירות חדשה, ובשל כך נאסור על פתיחת מכבסות בתשעת הימים, ואפילו מכבסות המופעלות בצורה אוטומטית.

ובעצם השאלה היא יסודית ועקרונית - האמנם נכונה ההשוואה בין דיני אבלות על אביו ואמו לבין דיני האבלות על חורבן בית המקדש, או שמא יש לחלק ביניהם. ובהכרח שיש חילוק, שהרי אבל לא נאסר באכילת בשר ושתיית יין בימי השבעה, בעוד שבתשעת הימים נאסר הדבר, וצ"ע.

ב. ונראה לחלק בין גדר האבלות על אביו ואמו לבין גדר האבלות בתשעת הימים, ונקח כדוגמא את איסור הכיבוס.

כתב הרמב"ם (הלכות אבלות פ"ה ה"ג) "ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך, שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה, שהרחיצה קודמת לסיכה, שנאמר ורחצת וסכת. וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצים". ומשמע שהאיסור הוא מעשה הכיבוס. והיינו משום שבשבעה ימי האבלות נצטווה האבל בהנהגות אבלות, במצוות עשה ובמצוות לא תעשה, שהם מעשים המבטאים את אבלותו.

אולם בתשעת הימים לא נאסר לנהוג במעשים מסויימים [כגון כיבוס ותספורת או אכילת בשר ושתיית יין], אלא יש חובה להתאבל בימים אלו על חורבן בית אלקינו, ואם יכבס או יסתפר, וכן בשעה שאוכל בשר או שותה יין הוא מסיח דעתו מהאבלות. וכדברי רש"י (תענית כט, ב ד"ה אפילו) "דנראה כמסיח דעתו, שעוסק בכיבוס בגדים".

וכן מפורש בדברי המהרש"א (חידושי אגדות תענית ל, א) בתוך דבריו בביאור טעם איסור תלמוד תורה בתשעה באב, שאינו בגלל שהלימוד משמח את הלב, אלא "איכא טעמא אחרינא, משום שלא ישכח אבולו של יום, ובשאר עסקים נמי אסור מהאי טעמא. ולרבותא נקט, דאפילו ללמוד תורה אסור בו". ואף כי המהרש"א כתב את דבריו לענין עיצומו של יום תשעה באב, מ"מ למדנו מדבריו כי יסוד הנהגות האבלות על החורבן הוא שלא יסיח את דעתו מהאבלות על חורבן בית המקדש.

אמנם, כאמור, באבלות על אביו ואמו, שם לא נאמר שצריך שלא להסיח הדעת מהאבלות, אלא גדר האבלות הוא שתיקנו הנהגות מיוחדות לאבל שיעשה מעשים המבטאים את אבלותו.

יסוד זה בהגדרת אבלות תשעת הימים, נתפרש בדברי הגר"ד סולוביצקי (שיעורי הרב, עניני תשעה באב סימן ה) וז"ל: "ונראה שלא אסרו חכמים שום איסורי שבעה בשבוע שחל בו תשעה באב חוץ מכיבוס, משום דשאני כיבוס משאר איסורי שבעה. דהנה יש כמה סוגי איסור

רשימת השיעורים - שנה ראשונה:

הדלקת נרות חנוכה	שמיטת כספים	א	קיום הבטחות
בשליחות	גורל הגר"א	ב	תמימות בספירת העומר
חיובי הנכדים בכבוד פניהם	הצלת נפש בנפש	ג	קמן שהגדיל
יששכר וזבולון	מעויות בתפילת ר"ה	ד	לא בשמים היא
קריאת שמות	בינונים תלויים ועומדים	ה	פדיון הבן כספיקות
השתנות הטבעים	קדושת שביעית בד' מינים	ו	זר בברכת כהנים
תפילין של ר"ת	הלכות מצוות בכבוד ס"ת	ז	רות המואביה ובדיני גרות
תורה עם דרך ארץ	דברים האסורים בשבת	ח	תקיעות בעת צרה
לא יסתור דברי אביו	משום השמעת קול	ט	ברכת שהחיינו בציצית
האזנת סתר	מעויות בתפילה ובבהמ"ז	י	שביתת הארץ
הכותל המערבי	סנדק בשני אחים	יא	כהנים בקברי צדיקים
לא ילבש	קיום הפסח בחירות	יב	התחלה בתפילה ובמצוות
חמא כדי שיזכה חברך	מצוה בו יותר מבשלוהו	יג	תפילת מוסף
ברכת החמה	או הידור מצוה	יד	נדרי צדקה במחשבה
יין שביעית לד' כוסות	ברוך שפטוני	טו	יציאה מארץ ישראל
תנאי בקיום מצוות	מקדש מעט	טז	קידוש ה'
רפואה ועישון ביו"ט	פונדקאות	יז	מעשה שבת
	פדיון שבויים	יח	מאכלים עם מיני דגן

רשימת השיעורים - שנה שנייה:

אוהב ושונא	ברכת הגומל - לעוברי דרכים	נא	מדבר שקר תרחק
נר איש וביתו	לא תתגודדו	נב	וחי בהם, קביעת רגע המוות
הנה ושבעת בניה	כל תשחית	נג	חמר מדינה לקידוש והבדלה
עשרה במטב	מצות מעקה	נד	ההנהגה במחלוקת הלכה
קדיש	ברוב עם הדרת מלך	נה	וקבלה
רפואה מגולית בשבת	או זריזין מקדימין למצוות	נו	חזקת כהונה
מזוזה במקום שאין בו ד' אמות	י"ג מדות	נז	אנכי ה' אלקיך
לחם משנה	הפסק בדיבור בתקיעות ועוד	נח	גזירות פסולים
חיבור והפרדת אותיות	עינוי ביו"ב, ומצות אכילה	נח	פנים חדשות
עבד איניש דינא לנפשיה	בעיו"ב	נט	תכלת בציצית בזמן הזה
מכירת בתי כנסת	מצות חינוך	ס	תינוק שנשבה
נשים בפרשת זכור	הפטור מדבר ועושהו	סא	בגדרי כל תשקצו
על שם הפור	שיכור בהלכה	סב	צער בעלי חיים
צורות אדם ומשמשים במרום	מילה שלא בזמנה	סג	ירושלם בשררה וברבנות
אתר אינטרנט הפתוח בשבת	כופין על מדת סדום	סד	אילת - בירור גבול דרום
תאריכים ושמות לעזויים	קנין כסף - שמורות	סה	א"י
מסחר בחול המועד	פיטומתא	סה	אשו משום חציו
קו התאריך	מעשר כספים	סו	לא תחמוד

רשימת השיעורים - שנה שלישית:

סתם יינם	נרות שבת	קא	גניבת דעת
טבילת כלים	מנין עשרה לדברים שבקדושה	קב	ספיה לקמן
פתיחת מסעדות ומכבמות	נפילת אפים	קג	אונאת דברים
בתשעת הימים	כניסת כהן לבתי חולים	קד	קדושת הכהנים והלויים
נחמו נחמו עמי	היזק ראייה	קה	תורה שבעל פה

עולמות • לימוד בעיון

עולמות - תוכנית לימוד בעיון
המיועדת למסירת שיעורים בקבוצות לימוד
מתוך דפי מקורות במגוון פוגיות הלכתיות ובירורי מנהגים

לסייע בהקמת שיעורים חדשים ולקבלת דפי עזר להכנת השיעור
ניתן לפנות: טל' 050-4102399 OLAMOT111@GMAIL.COM

מקומות בהם מתקיימים שיעורים:

אלעד • אפרת • בני ברק • בית גמליאל • גבעת שמואל • דימונה • חיפה • טלז סיטון • יבנה • ירושלים • ישובי שער הנגב • מודיעין • מעלה אדומים
מעלות • נתניה • פתח תקוה • עפולה • צפת • קרני שומרון • רחובות • רמלה • רעננה • שעלבים • תל אביב • בסיס צה"ל • תעשייה אוירית
בדפס • הונג קונג • וינה • ונצואלה • מורנו • לונדון • לוס אנג'לס • ליקווד • מונטריאל • מיאמי • מכסיקו סיטי • ניו יורק • סאן פאולו • שיקאגו